

Colecția IOANA POP-
TUPIȚĂ

VASILE BELE

Colinde

Nunta tradițională

Colindu Pintea

1.

Pinte-n munte s-o suit,
Curte mândr-o vărui,
Cu cătane-o îngrădit.
Pinte să plimba pân casă,
Când la ușă, când la masă,
Și din gură-ș cuvântașă:
-Care voinic s-ar aflașă,
Să margă în Baia Mare,
Să cumpere de mâncare.
Dintre douăzăci și șasă,
Niciunu nu-s-aflașă
Numa a Pintii fărtașă.
- Oi mere Pinte, oi mere,
De mni-i da murg pă
plăcere.
De mni-i da murguț de vânt,
Să-i tui coama-n pământ.
Când murguțu i l-o dat,
Spre Baia Mare-o plecat.
Când în Baieș o intrat,
Băieș l-o arestat.
-Spune-ne moarte, Pintii,
Că cu bani te-om cumpăni.
De tri ori cu talerii
Și de tri cu galbinii.
-Moartea, Pintii nu voi

„Nunta este un complex de obiceiuri, prin căsătorie, tinerii suportă o trecere de la o stare la alta, grija colectivității fiind aceea de a asigura o <<transformare>>, sub semnul normalității. Trecerea tinerilor din starea de fecior/fecioară în cea de bărbat/femeie nu presupune decât doar o modificare de structură socială, ci și acceptarea unui model nou de comportament. De aceea căsătoria este un eveniment important ce se cere consacrat, iar acest lucru se realizează prin performarea unor acte rituale ce permit transpunerea nunții într-un plan mitic.”¹

Voi porni, spre a descrie nunta tradițională, cu aspectele specifice satului tradițional, de la definiția pe care o dă lucrarea lui Simion Florea MARIAN – **Nunta la români – studiu istorico- etnografic comparativ**, apărută la Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, în anul 1995:

„Scopul căsătoriei, la români, este:

Întâi: de-a avea o consoartă spre ajutorare și petrecere, spre mângâiere și alinarea durerilor în caz de nefericire și suferință, mai pe scurt spre împărtășirea binelui și a răului, a bucuriei și întristării în decursul întregii vieți.

Al doilea: de a avea urmași legitimi, care să păstreze numele de familie, ca sângele și seminția lor să nu se stingă niciodată, apoi ca să aibă cine moșteni averea părintească, ca aceasta să nu treacă în mâini străine, mai departe să aibă cine a se îngriji de dâșii și a-i sprijini la bătrânețe, iară după moarte să aibă cine a-i jeli și înmormânta creștinește, a-i pomeni și a le da de pomană și a se ruga pentru iertarea

¹ Delia Suiogan, *Simbolica riturilor de trecere*, Editura Paideia, București, 2006, p. 132.

păcatelor sale.

Al treilea: ca să nu li se facă aruncare că numai degeaba s-au născut și trăit în lumea aceasta, după cum prea adeseori se întâmplă că li se face celor ce rămân necăsătoriți”. (p. 15 – 16).

Intratul în joc – Armata gătată.

„În istoria culturii, jocul se interferează cu toate formele activității umane. El corespunde unor necesități multiple ale individului și societății...sentimentul că omul face parte din cosmos își găsește prima sa expresie, cea mai înaltă, cu adevărat sacră, în forma și în funcția jocului, care este o calitate autonomă. În joc se adaugă treptat semnificația unui act sacru.”²

Un lucru este clar: feciorii erau „*buni de însurat*”, numai după ce aveau armata făcută. Armata, era examenul final al bărbăției, nu degeaba se zicea, până mai ieri, că „*dacă o gătat armata, îi bun de însurat!*”. Dar, de însurat se însurau, și cei fără armata gătată, pentru că, ba aveau avere, ba erau harnici, dar sănătatea acestora stârnea un semn de întrebare, știindu-se că în armată, numai cei sănătoși și apți, pot merge. Iată cum, armata era și un examen de sănătate, pe lângă examenul maturității. Din armată se întorceau cu gândul de-a se însura și de-a-și întemeia o familie, ca să nu li se scoată hula în sat că „*nu s-o însurat!*”. „*Ușor de zis, greu de făcut!*”, spune o vorbă din bătrâni, iar altă vorbă, zice, că: „*Timpul tace și trece!*”. O dată cu trecerea timpului, treceau și anii, și, îmbătrânești, iar feciorului îi stă gândul tot mai puțin, la însurătoare. Nu degeaba se spune că, după o anumită vârstă – peste 30 de ani - „*îl însoară babele, dacă el n-o putut!*”. Apoi, dreptu-i, că „*în tot răul este și un bine!*”, căci, feciorii și/cu fetele se întâlneau la joc în sat, duminica ori în sărbătorile legale, când, „*nu exista, să nu fie joc!*”.

Intratul în joc are rolul de-a „*spune și arăta*”, tuturor, că, atât fata cât și feciorul, se pot gândi la măritat ori însurat. E primul semn al maturității. Intrarea în joc este un simbol

² Ivan Evseev, *Jocurile tradiționale de copii*, Editura Excelsior, Timișoara, 1994, p. 15.

spune,

Că-n grele sere m-or pune.

În temniță, după ușă,

Cu lăcată cu cătușă.

-Spuni-ne moartea Pintii,

Că cu bani te-om cumpăni.

-Moartea Pintii io voi spune,

Tri pumbluț, mnicuț de-argint,

Și tri boabe de săcară,

Tri de grâu de primăvară,

La Pinteia pă subsuoară,

Subsuoară de-a stânga,

Că i-i ruptă cămeșa,

Și i-i gata viața.

Performer Ioan Buftea,

Văleni, 68 ani, 2014

Colo jos pă șasurele

2.

Colo jos, pă șasurele,

Mândră turmă de oi mere.

Da la ele cine șăde?

Șăde Ion Sântion.

Cu fluer-nferecat

Și cu băltag colțurat.

Când cu flueru zăceă,

Boteiașu să strânjă.

Când cu flueru tăceă,

Boteiașu, să-mprășteă.

Zăs-o Ion Sântion,

Lăsa-v-oi la bdiata, oi.

De când umblu după voi,

Cărunțat-am ca și voi.

Ca și voi, ca niște oi.

Zăs-o oaia bălistrioia,

Mai iernează-ne o iarnă
 Și ne mai vărează-o vară
 Și ne poartă pă izvoară
 Ca să paștem mățășoară.
 Și ne poartă pă dâmboace,
 Ca să paștem bărbănoace.
 Că și noi ț-om dărui,
 La Sânzorz, un miel frumos
 Și la Ispas un bot de caș
 Și la Rusalii, o urdă mare.
 Și la târg când ni-i mâna,
 Mândrii bani îi căpăta.
 Da pă ei ce-i cumpăra?
 Tăt teile Raiului,
 Să faci loc sufletului.

Performer Maria Puț,
 Mănăstirea, 78 ani, în 2014

Mândru-ș cânt-un cerb în codru

3.

Mândru-ș cânt-un cerb în
 codru,
 Ș-așă cântă de nu-i modru,
 Nime-n lume nu-l aude.
 Numa doamna împărăteasă,
 Din curte de după masă.
 Păduraru l-o auzât,
 O-ntins pușca să-l împuște.
 Ho! Fârta, nu mă-mpușca,
 Co io nu țî-s fiara ta,
 Că-s un pui de ghiocel
 Trimis de la Dumnezeu.
 Domnu Sfânt s-o arătat,
 Pruncuț mic, înfășurat,
 Cu fâșâie de mătășă,

ori semn al maturității, și o dată intrați în joc, se pot gândi, oricând, la lucrurile lăsate de Dumnezeu, pentru a fi împlinite și îndeplinite. Cei mai mulți se gândeau la nuntă, să nu rămână „*fecior de toamnă*”, ori „*fată bătrână*”, iar satul să-i scoată vorbe („*hulă*”), „*c-a trăit și-a făcut umbră degeaba, pe fața pământului!*”. Vârsta de măritat, pentru fete, nu depășea 20 de ani, iar a feciorului, urca, puțin, spre 25 de ani. Feciorul, după 30 de ani, „*ii fecior bătrân*” și nu se mai însoară. Jocul la șură, ori participarea la biserică în zilele de sărbătoare, spoveditul și împărțășania duhovnicească în posturile de peste an, constituie, pentru fecior, un bun prilej „*de-a trage cu ochiul după fete*”, la cutare sau cutare fată, pentru a o analiza și privi. Fata, cu privirea în pământ, era mereu supusă și timidă. Feciorul, de pe margini, o analiza și o „*cântărea din privire*”, cătu-i fata de frumoasă, cătu-i fata de sănătoasă, cătu-i fata de harnică, cătu-i fata de bisericooasă, cătu-i fata... Dacă-i harnică și muncitoare și-a ține bine casa. Dacă-i bisericooasă s-a ruga pentru bunăstarea casei și a familiei, dar și-a bărbatului. Dacă a ști juca, a fi de cinste în sat, și nu a sta „*pe margine*”, ca cele neștiutoare. De vorbit între ei, fecior cu fată, nu prea puteau vorbi tare mult, că nu prea aveau ocazia, nici chiar la joc, pentru că fata era însoțită de mama sa, care era cu „*ochii pe fată*”, întrebându-se mereu „*cu cine-mi joacă fata?*” sau „*cine-mi joacă fata, danțul ăsta?*”, iar dacă mamei nu-i era pe plac feciorul cu care fata îi în joc, discret, îi făcea fetei semne, să-l lase, acolo, în joc. Nu se tare întâmplau astfel de gesturi, iar atunci când existau, era o rușine, și pentru fată cât și pentru fecior. Feciorilor, în schimb, le era mult mai ușor să procedeze astfel, ba, chiar, uneori existau înțelegeri între ei, pentru a-și bate joc de fată. O făceau pentru a se răzbuna, din diferite motive. Ba, că după fată ar umbla altul din alt sat, ba că fata ar fi prea măreață și nu i-ar sta, ba că fata n-ar ști să joace – motive, de-a o umili, în văzul tuturor. La joc, se cunoșteau „*mai bine*”, iar fata dacă era jucăușă, era jucată de mai mulți feciori, stârnind în rândul celorlalte fete, invidie și dispreț. Uneori, jocul se plătea și cu „*câte o gură*”, fie pe furate, fie pe înțeles. La sfârșitul jocului, strângerea în brațe era obligatorie, ba, era un semn al bărbăției și al forței. „*Ești în stare să-ți strângi partenera de joc în brațe, deja ești bărbat!*”. Și-acum, hai să recunoaștem, și fetei îi plăcea strânsul în brațe, un motiv în plus de-a se cunoaște

cu feciorul ce a jucat-o, un pic mai bine.

Prilej de-a se cunoaște și de-a comunica, jocul tradițional, și-a pierdut semnificația. Pentru fata care nu se pricepea la jucat, jocul nu era așteptat. Ba, nici nu participa. Dacă nu era jucată, la ce să participe? Să steie doar pe margine și să se uite? Era, și asta, o rușine, în mediul tradițional. Ori, cine știe juca, știe și lucra, indiferent că-i fecior sau fată!

Vârsta de „*intrat în joc*”, pentru fată era cuprinsă între 14 – 16 ani, iar pentru fecior urca spre 17 – 20 de ani. Intrată în joc, nu dura câțiva ani, și fata, era cerută în căsătorie. Dar, totuși, trebuiau îndeplinite niște condiții, obligatorii din punct de vedere moral. O dată ce fata se bucura de stima și simpatia, ori de vorbele bune, ale celor din sat, îi creșteau șansele și pretențiile la măritat. Dacă „*era din neam bun ori bocotan*” era și mai bine! Nu era dată, doar să fie dată! Nu era măritată, să fie măritată, putea avea câteva pretenții. E drept, cam puține, în raport de câte privilegii avea feciorul!

Dacă era post și în satul tradițional nu se organiza joc, nu înseamnă că feciorii și/cu fetele nu se întâlneau și nu își vorbeau! Se adunau în șezătoare, organizată de cele mai multe ori, „*la o gazdă mai bocotană*”, „*la unul mai avut*”, dar, câteodată, șezătoarea lua aspect de clacă. Cei care aveau de lucru și nu ar reuși să-l termine până la o anumită dată, chemau femeile și fetele, cele mai harnice, de prin vecini, de pe ulița satului, ba chiar și din părți mai depărtate ale satului – adică, „*din suseni, mergeau în joseni*”, sau „*din joseni, mergeau, în șezătoare, în susenii satului*” – spuneam, le chema în șezătoare și le dădea de lucru.

Aceasta era, de altfel, o clacă. Dar despre clacă și șezătorile din vatra satului tradițional vom face referire într-un alt articol, aici, am dorit doar să punctez, să marchez ideea că, și în afara jocului, feciorii și fetele se întâlneau, se prindeau dragi. După post, începea jocul și totul intra în normal. Această „normalitate”, vitaliza, anima și „corecta” (pedepsea ori recompensa) viața din satul tradițional, claca și șezătoarea fiind prilejul cel mai bun, ca fetele să-și arate sau să-și „etaleze” hărnicia, talentul, istețimea sau iscusința.

Pentru fată, dacă avea și un pic de zestre – pământ bun ori vite în grajd - era un avantaj. În primul rând trebuia să fie frumoasă – „*pentru a putea naște prunci frumoși*”, să fie

De la doamna împărăteasă,
Din curte de după masă.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

Mărguș tri păcurărei

4.

Mărguș tri păcurărei,
Cu oile după ei,
Cu cojoace `ncolțurate,
Cu fluere-n verigate.
Fluer zâce, turma plânge,
Fluer tace, turma `ntoarce.
Tăt întoarce pă dâamboace,
Să culeagă bărbânoace.
Tăt întoarce pă vâlcele,
Să culeagă floricele,
Să le ducă lui Hristos,
Să ne fie de folos.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

Știți cu toți cum a fost

5.

Știți cu toții cum a fost,
Nașterea Domnului nost?
N-a fost casă de odihnă,
Nici în paturi cu perină.

În iesle dobidoească,
Trebuia Iisus să se nască.
Și când s-a născut Hristos,
Irod a fost mânios
Și a dat poruncă-n țară,
Toți copiii să-i omoară.
De la doi ani mai în jos,
Să-l omoare pă Hristos.
Pă Hristos nu l-o aflat,
Domnu Sfânt l-o apărat.
În Egipt el o fugit,
Până Irod a murit.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

Preumblăsă Maica Sfântă

6.

Preumblăsă Maica Sfântă,
Pă marginea râului,
Tăt plângând și suspinând.
N-ați văzut pă Fiul Sfânt?
Noi poate că l-am văzut,
Bine nu l-am cunoscut.
Fiul meu îi cunoscut,
Că pă fața obrazului,
Pusă-i raza soarelui.
Mai în jos pă la tetori,
Scrisă-s sfinte sărbători.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

sănătoasă – „*pentru a putea da naștere unor prunci sănătoși, pentru ca neamul și seminția să nu se piardă ori să moară*”, să fie harnică și isteată – „*pentru a-și putea îngriji casa și familia*”, să fie gospodină și să știe spăla, călca ori țese în război – „*pentru a fi de cinste în sat după cât sunt de curați, spălați ori îngrijiți cei din casă*”, să fie cinstită în sat și să nu aibă hulă, că n-ar fi harnică, nu ar ști țese ori spăla, că nu-i gospodină, că nu știe toarce, și câte și mai câte.

În schimb, bărbatul, se bucură de mai multe privilegii. Dar, trebuie să fie și el frumos și arătos – „*să nu îți fie rușine a ieși cu el în lume*”, să fie harnic și să aibă îndemână la orice lucru, să nu fie leneș pentru a-și putea ține casa și familia, să nu fie prea bătrân – „*atunci are znagă*”, să nu fie băutor – „*atunci nu poți face nimic cu el*”, să fie rugător și cu frică de Dumnezeu, iar dacă are din fiecare câte ceva, atunci poate fi „*un pic mai frumos decât dracul*”.

Multe, puține, grele, ușoare – astea erau cele mai apreciate sau dezapreciate calități la care trebuia să te gândești atunci când te hotărâi să te căsătorești. Cu toată strictețea asta, în sat, n-au prea rămas „*feciori de toamnă*” ori „*fete bătrâne*”, nemăritate. Fiecărui sac i se potrivește un petic!

„*Nunta este ritul de trecere care se desfășoară în întregime în lumea albă, lumea celor vii. Acest fapt nu anulează însă ideea comunicării omului cu verticala, deoarece unirea, realizată cu ajutorul actelor de ritual și de ceremonial, vizează nu doar microuniversul familial sau social, comunitar, ci și, macrouniversul; să nu uităm că nunta este o poartă spre moarte... Nunta este pusă în mediile tradiționale sub semnul obligativității. Nunta presupune dreptul de a intra în rând cu oamenii.*”³

Mersul pe vedere – „în pețit”

„*În principal, pentru a afirma plăcerea care îi revine, săteanca folosește verbul <<a lua>>, termen care exprimă în mod normal versiunea masculină a acordului matrimonial. Într-adevăr, prin <<a lua>>, ea vrea să spună <<a cumpăra>>, adică a lua ceva în schimbul a altceva, fie*

³ Delia Suiogan, *Op.cit*, p. 119.

pământ, bunuri imobiliare sau bani. Pentru bărbații tineri, țărani folosesc de obicei expresia <<și-a luat nevastă>>. Fetele nu-și cumpără soț, pe ele părinții <<le dau>>, adică le cedează sau <<le vând>>”.⁴

Dacă fata cu feciorul și-au mărturisit dragostea, se trece la pasul următor – „*mersul pe vedere*”, sau mersul „*în pețit*”. Fiecare dintre cei doi, își anunță familia și le urmărește prima reacție. Dacă părinții sunt de acord se stabilește ziua în care cele două familii s-ar putea întâlni, lăsându-se timp pentru pregătirea celor necesare. Femeia – cu de-ale mâncării, iar bărbatul răspundea, în casă, de băutura. El aducea vinul ori horinca în casă, în timp ce femeia pregătea mâncarea – supă de găină - „*leveșă*”, cartofii cu carne (friptura) - „*buraci cu carne*”, sarmalele - „*boț de cureți*” și gogoși - „*pancove*”, „*ciurigăi*”, cozonac - „*colac cu nucă*”. Nu lipsește slămina, brânza, șunca, ori, pe lângă horincă, vinul proaspăt adus din pivniță, semn că pețitorul e pe placul gazdei.

La pregătirea și aranjatul mesei participă și fata – viitoarea mireasă. Ba, ea este cea care duce și-și servește musafirii cu cele pregătite, tocmai pentru a-i da posibilitatea să-și arate harnicia și talentul. Obligatoriu, data ori ziua pentru a merge pe vedere era o zi de sărbătoare, de obicei duminica, după ieșitul de la biserică. Îmbrăcați în haine de sărbătoare, cu sticla de horincă înstruțată, însoțiți sau nu de prieteni, la intrarea în casă, se spune orația:

*„Să fii gazdă sănătoasă,
Am văzut că ai fată frumoasă,
Vreau s-o duc la mine-acasă,
De mnetă ti-i învoi,
Dacă nu, tot m-oi socoti
Și muierea mea a fi!”*

Se intră în casă, se pun la masă și se mănâncă din preparatele pregătite special pentru acest eveniment. În tot acest interval de timp se discută „*tot felul de discuții, legate de vreme, timp, semănături, treburile dintr-o gospodărie*”, se mai închină și se servesc un pahar-două cu horincă – poate,

⁴ Claude Karnoouh, *Rituri și discursuri versificate la țărani maramureșeni. A trăi și a supraviețui în România comunistă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998, p. 42.

Sus la poarta lumninată

7.

Sus la poarta lumninată,
Șăde Maica Preacurată,
C-un pruncuț micuț în brață.
Fiu zdeară, stare n-are,
Pă brațele Maicii Sale.
Nu vezi, Mamă, ce văd eu,
Văd orașe jădovești.
Înt-un oraș mie-m fac,
Cruciuliță, Maică de brad.
Pă cruce răstigni-m-or,
Cuie-n palme bate-mni-or.
Și prin palme și prin talpe.
Sfîntu sânge s-a vărsa,
Păcătoși l-or călca.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

Coborât-o, coborât

8.

Coborât-o, coborât,
Dumnezău p-acest pământ,
Să vadă la fiecare,
Care, ce credință are.
Dumnezeu văzut-o bine,
Căci credință nu-i la nime.
Nu-i la mic și nu-i la mare,
Ș-o pierdut-o fiecare.
Vai, săracilor, de voi,
Cum voi trimite-un război.

S-a bate fecior cu tată
Și s-a bate lumea toată
Ș-atunci veți aduce aminte,
Că și-n cer aveți părinte.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

În grădina raiului

9.

În grădina raiului,
Șăde Adam cu Eva lui,
Și-ș plânge greșala lui.
Ș-o plânge cu tânguială
A Raiului despărțală.
Raiule, grădină dulce,
Eu din tine nu m-aș duce
De mirosul florilor,
De dulceața poamelor,
De glasul îngerilor.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

și pentru a prinde mai mult curaj, sau pentru a prelungi momentul anunțării vizitei.

Musafirii aduc „o oiagă de horincă”, înstruțată cu verdeață ori cu flori și cu panglică tricoloră. Sunt cazuri când s-a mers pe vedere cu tot neamul, până la cei mai buni prieteni. Alteori, au venit pe vedere, doar părinții băiatului, dimpreună cu acesta. Totul, depinde, de cum și de care este înțelegerea. Depinde de cât de înstăriți, cât de avuți sunt cei care primesc musafirii ori cât sunt de săraci. Până se anunță scopul vizitei, unii față de alții sunt „ospătoi” sau, mai nou, musafiri, și vin „pe ominie”.

Abia după acest moment al peșitului și după primirea acceptului, că-și dau fata de noră, putem vorbi despre înrudirea familiilor. De-aici încolo, părinții unii față de alții sunt *cuscri*, fata față de părinții băiatului este *noră*, iar băiatul față de părinții fetei e *ginere*. Se pune pecetea înțelegerii cu o urare de noroc și fericire pentru cei tineri, bând din oiagă, horincă. Părinții mirelui sunt *socri mari*, iar ai miresei sunt *socri mici*. La fel, nașii mirelui sunt *nașii mari*, iar cei ai miresei sunt *nașii mici*. Între ei, nașii sunt *cumătri*.

Și-așa, închinând, când din pahare, când din oiaga peșitorului, părinții încep a vorbi despre viitoarea nuntă, stabilind primele detalii. La discuție participă și tinerii. Se stabilește data și locul când va fi nunta, cât de mare nuntă se dorește să se facă, cine va cânta la nuntă, care este partea și contribuția fiecăruia dintre cuscri, cine vor fi nănașii, unde se vor cununa, cine va fi starostele ori socăcița nunții, unde vor sta tinerii după nuntă, ce avere va primi fiecare în dar de la părinți, pe lângă nuntă, și alte, și alte amănunte, luând în calcul, inclusiv, soarta tinerilor de după nuntă. Ce se va întâmpla cu ei? Se duce fata de noră? Vine băiatul de ginere?

În general, cea care părăsea casa părinților era fata, urmându-și bărbatul, la casa părinților lui, adică la socri, de noră, lucru care nu prea era pe placul părinților fetei, știindu-se cât de rele sunt soacrele cu nurorile. Apoi, nici feciorul nu se lasă mai prejos, că doar n-a veni de ginere! Dacă băiatul este singur la părinți, atunci, fără discuție, tinerii vor locui la casa părinților băiatului, fata fiind cea care merge de noră! Nu se cunosc în sat cazuri de neînțelegeri în ceea ce privește nunta, dar, o dată spuse, fiecare trebuie să-și asume responsabilitatea vorbelor și-a promisiunilor făcute. Altfel,

erau discuții, ba chiar certuri, între cele două familii proaspăt înscrisse. Se încerca pe cât posibil respectarea promisiunilor de partea fiecărei părți, spre binele, înțelegerea și sporul tinerilor, „că nu-i bine să se înceapă cu ceartă!”.

„Verbul <<a discuta>> era folosit pentru a defini ceea ce noi astăzi numim <<sunt împreună>>, <<sunt prieteni>>. În sate nu exista înaintea căsătoriei decât a vorbi împreună, situație care putea dura de la câteva luni la câțiva ani, caz în care băiatul era considerat naserios.”⁵

Pregătirea și desfășurarea nunții

„Riturile din timpul vieții pot fi privite ca narațiuni despre oameni, despre idealurile și identitățile lor sociale, despre modul cum ei înțeleg relațiile dintre sexe, dintre viață și moarte.”⁶

Ziua nunții se stabilea în funcție de perioada postului, ori înainte de post, ori după post, în niciun caz în timpul postului, pentru că e interzis a face nuntă în astfel de vremuri, biserica interzicând petrecerile și nunta în post. Perioada de după sărbătorile de iarnă și până la postul Paștelor – „câșlegile” – era timpul în care se făceau nunțile. Era rece și stăteau mâncările – „nu se stricau”.

Cu trei săptămâni înainte de nuntă se dau „vestirile” în biserică. Preotul după terminarea Sfintei Liturghii, anunță public, faptul că cei doi tineri sunt hotărâți să se căsătorească, iar dacă cineva are ceva de anunțat, împotriva acestei cununii, s-o facă înainte ca aceasta să aibă loc. Sunt pomenite numele și prenumele, dar și locul sau localitatea de unde sunt, familiile și viitorii miri, spre cunoștința fiecăruia și a tuturor. Acuma, vestirile, sunt însoțite și de anunțarea unei invitații, din partea celor două familii, pentru a participa la nunta celor tineri. Ulterior, fiecare invitat, primește câte o „invitație” – o bucată de hârtie, cu modele diverse, frumos colorată, în care sunt scrise data, ora și locul unde va avea nunta, locul unde va fi servită masa și va avea loc dansul ori petrecerea, numele

⁵ Laura Ghinea, *Noile modele. Maramureș între ficțiune și realitate*, Editura Universității de Vest, p. 117.

⁶ Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Editura Polirom, Iași, 1998, p. 34.

Baladă

Gruia lu' Novac

10.

Zâs-o Gruia lu' Novac,
Că, somnu-i ptêrdere de cap.
Băutura-i sărăcie,
Curvele-s beceșnicie.
Zâs-o Gruia lu' Novac:
-Gruisor, copilu mneu,
Să-ț ajute Dumnezeu,
Că de la mine îi pleca,
Și de multe răle-i da.
În crâșmă să nu te baj,
La bețâie să nu traj.
Da, Gruisor n-o ascultat,
Tare voinic s-o aflat,
Înt-o crâșmă s-o băgat,
Cu mustățale `nodate după
cap.
Crâșmărița s-o-nspăimântat,
Și la împărat o alergat.
Împărate, înălțate,
Ascultă cuvântu mneu:
-Ieri pă la însărate,
La mine-o intrat, un voinic
înalt
Cu mustățî legate după cap,
Și io tare m-am
înspăimântat.
- Hăi, Aniță, crâșmăriță,
Acela-i fecioru lu' Gruia lu'
Novac.
Du-te la crâșmă `napoi,
Și-i dă vin pă cât a bea,
Ca să îl poțî îmbăta.

Dă-i vin roșu cu răzalie,
 Ca să-l tragă la bețâie.
 Pă Anița, când o vedea
 Vin întruna îi cerea.
 Vin îi da cu vadra,
 Când la gură o ducea,
 Pă loc vadra o golea.
 Gruia să-mbăta,
 De plată nu pomenea.
 Bani când Anița-i cerea,
 Pălni păste obraz îi da.
 Iar când Gruia s-o-mbătat.
 Turcii l-o înconjurat,
 Cu funii de mătasă, îl lega,
 Gruia la pământ cădea.
 Șî-n temniță-l băga.
 În temnița cea de piatră,
 Să nu scape niciodată.
 Gruia după tri zâle să treza,
 În funii de mătasă legat să afla.
 Un corb pă geam să punea.
 Corbule, puițu mneu,
 Să te duci la tata mneu.
 Să-i spui că turcii m-o legat,
 Șî-n temniță m-o băgat,
 Șî marț' pă la prânzu mare
 M-or scoate la spovădare
 Șî la a mé perzare.
 La fereasta, Novacului,
 Cântă pui corbului:
 -Novac să-ț ajute
 Dumnezău,
 Să-l scoți pă fecioru tău,
 Că fecioru ți s-o-mbătat,
 Turcii l-o înconjurat,
 Cu funii de mătasă l-o legat,
 Șî-n temniță l-o băgat,
 Șî marț' pă la prânzu mare,
 L-or scoate la spovădare,
 Pântru a lui perzare.
 Novac, supărat,
 Că i-o adus corbu sfat,
 În haine călugărești s-o-

nașilor precum și al părinților. Cine face invitația? Mirele și mireasa, împreună cu părinții! Desigur, că nu vă sunt străine aceste invitații!

La nuntă, se petrecea trei zile și trei nopți. Începutul nunții era cu o săptămână înainte de data stabilită pentru cununie. Cu o săptămână înainte, după amiază, fetele și feciorii, numiți de mire și mireasă, se adunau la casa acesteia, pentru a face palțul – steagul nunții – o rudă „*mai grosuță*”, atât cât să nu fie prea grea, „*pe care se coseau șterguri, batiste cu broderie și panglică tricoloră*”.

Palțul era jucat tot timpul în ziua nunții, de cei care l-au făcut, atât la mire acasă, cât și pe drumul către mireasă, pe drumul spre cununie, în timpul cununiei, până la intrarea mirilor la masă. Abia atunci palțul era așezat în spatele mirilor. Se zice că steagul trebuie jucat tot timpul și că nu e bine să-l scapi din mână, pe jos. Dacă așa se va întâmpla, atunci cei doi tineri se vor despărți curând, nu vor avea noroc în căsnicie.

Tot cu o săptămână înainte se făceau invitațiile la nuntă. Nu ca cele din hârtie, despre care am făcut rostire! De această dată, feciorii chemați de mire și mireasă, împreună cu muzicanții, plecau prin sat, la îndemnul mirelui și al miresei, pe la casele oamenilor, pentru a chema la nuntă. Nu era ocolită nicio casă, tocmai pentru că se dorea participarea satului întreg la acest eveniment, iar, în sat nu exista casă în care să nu fie vreun fecior sau vreo fată, la care, și lor le-ar putea veni, cât de curând, rândul, pentru a face acest pas. Dovada celor spuse era palțul înștruțat și oiaga de horincă, din care se servea absolut fiecare, întru cinstea și norocul celor doi miri.

Indiferent că erai certat sau nu cu neamul unuia dintre cei doi tineri, nu era voie să refuzi oiaga de horincă. Asta însemna că nu le dorești noroc și bine. Nu e bine să refuzi să închini!

Zilele următoare își începe activitatea socăcița cu celelalte femei – vecine, cumetre, surori, cumnate – sosite spre a ajuta la prepararea mâncării. Miercuri – joi se taie vițelul și porcul și se fac cârnații, jumările și cartaboșii. Se fac sarmalele și prăjiturile (turtele) în cuptor. Bărbații fac cortul unde va avea loc nunta. Se spală farfuriile și oalele în care vor fi servite mâncărurile, pentru ca, până în ziua nunții

totul să fie gata, aranjat, așa ca pentru o mare sărbătoare.

În ziua nunții emoția este și mai mare. La ora stabilită încep să sosească chemătorii - „*temătorii*” și chemătoarele - „*temătoarele*”, atât acasă la mire cât și la mireasă. Neamurile și prietenii mirelui se duc la mire acasă, iar cei din partea miresei se duc acasă la mireasă. Fiecare alai va avea staroste și muzicanți. Starostele mirelui se duce acasă la mire, iar cel al miresei se duce acasă la mireasă, urmând să se întâlnească cu toții, înaintea bisericii.

Muzica va da startul petrecerii, iar starostele va rosti orația de rămas bun. Înainte de acest moment, unic în viața mirilor, chemătorii, starostele și muzica vor merge acasă la nănași pentru a-i aduce acasă la mire. La fel se va întâmpla și acasă la mireasă. Starostele le va face chemarea, dar nu vor pleca de la casa nașilor, fără a fi omeniți sau ospătați cu horincă, vin, mâncăruri special pregătite de nănașă. De la o casă la altă și până la casa miroilor răsună satul de muzică. Se strigă, se chiuie pentru ca să se știe în sat că e nuntă, și-i pe cale de-a începe. Se crede că se chiuie și se strigă pentru a alunga răul din calea mirilor ce se îndreaptă spre biserică. Să se alunge „*cel rău*” din drumul și din viața mirilor, iar aceștia să fie apărați, pentru ca toată viața să le meargă numai bine. Întrebare: azi cine mai chiuie? Azi cine mai strigă, strigături? Sunt sigur că știți răspunsul, mult prea bine! Vedeți modernizarea și schimbarea?! Staroste poate fi numai un bărbat însurat – „*foarte bun de gură*” - ce știe face urări, ce știe vorbi mult și frumos, stăpânește arta oratoriei și este spontan în ceea ce face sau zice, tot așa precum nașii se aleg numai dintre cei căsătoriți, biserica interzicând altfel de nași, adică, necăsătoriți.

După ce s-au adunat acasă la mire – chemători, nași, neamuri, prieteni – starostele oprește muzica și-și începe orația, sau iertăciunea – „*bolciugul mirelui*”. Mirele, prin vocea starostelui, își ia rămas bun de la toți cei adunați, începând cu cei care i-au dat viață – părinții. Aici, de obicei se plânge. Iată, un fragment din orația de nuntă:

„*Rămas bun măicuța mea,
Altul nu te-oi supăra,
Apă rece nu-i mai bea,
Adusă de mâna mea.*”

mbrăcat,
Barbă mare ș-o lăsat.
Și la turci o plecat.
Și la turci, așa-o vorbit:
- Turcilor, voinicilor,
Am auzât că aveți rob,
înrobat
Cu moarte, condamnat,
Și la prânzu mare,
Îl scoateți la spovădare.
Novac la întisoare-o plecat,
Cu pumnii-n poartă o dat,
Și poarta s-o descuiat,
Și la Gruia o intrat.
Gruisor, copilu mneu,
Rău te-o bătut Dumnezeu,
Că n-ai ascultat, sfatu mneu.
Ai bătut, te-ai îmbătat,
Și turcii te-o-nconjurat,
Cu funii de mătasă te-o
legat,
Și-n temniță te-o băgat.
Novac pă Gruia l-o dezlegat,
Pă turci din sabie-o tăiat,
Și pă Gruia l-o scăpat.
Gruisor fecioru mneu,
Tu îi bate marginile,
Și io oi bate mijloacele
Că le știu soroacele.
Novac la luptă-o plecat.
Gruia o bătut marginile
Și Novac o bătut
mijloacele,
Pă turci pă jos i-o aruncat
Și de turci ei o scăpat.

Performer Petru Giurgi, 75
ani, Călinești, în 2013

Hori

Cu bărbatu ca un steag

11.

Cu bărbatu ca un steag,
Foamea dracului o trag.
Și de asta-ar si ce-ar si,
Da n-am cu ce mă-nvăli.
Și de asta-aș mai abate,
Da n-am ce lua-n spate.
Și de asta-aș mai împinge
Da' n-am nici cu ce mă-
ncinge.
Și de asta-aș fa ce-aș fa,
Da n-am cu ce mă-ncălța.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

Hanică-i femeia mé

12.

Hanică-i femeia mé,
Hanică, trăsnească-n ié.
Lunea caier îș făcé,
Marț`, pă cujălcă-l puné,
Mniercuri pă fus începé,
Joi, la târg să ducé,
Vineri înapoi zăné.
Sâmbătă la popa mé.

*Adio soare și lună
Și tu măicuța mea cea bună,
Care o viață m-ai crescut,
În brațe tu m-ai ținut
Și binele mie mi-ai vrut.
De l-al casei tale prag,
De l-al tău tăicuță drag,
Care, când el te certa,*

*Cu lacrimi în ochi el o făcea
Și binele ți-l vroia.
De la grădina cu flori,
De la frați, de la surori,
De la struț de lămâiță,
De la fete fecioriță
Și un struț de busuioc,
Să-ți dea fericire și mult noroc!'*

După rostirea orației se „pun la masă”, acasă la mire, și se servesc mâncărurile tradiționale: „leveșă”, „boț de cureți”, „buraci cu carne”, „pancove”, „ciurigă”, sau „colac cu nucă”, horincă și vin, și-apoi, după ospăț, alaiul, în frunte cu mirele, starostele și muzicanții, se duc acasă la mireasă. Alaiul este condus de către staroste. El duce în mână oiaga de horincă, din care servește – „îmbdie” - pe toți cei cu care se întâlnesc, pe drumul până la mireasă. La casa miresei sunt întâmpinați de gazde – părinții miresei, socri mici, cu horincă și cu turte.

În casă la mireasă, pe masă, se află un canceu cu un buchet de busuioc. Se cheamă toți nuntașii, iar mireasa este dusă de către doi chemători în fața mesei, pentru a-și lua rămas bun de la toți cei prezenți. Iată, orația, acasă la mireasă:

*„Cer senin și fericire,
Pace dulce și iubire,
Peste această mândră casă
Și pentru mândra mireasă,
Ce stă aici după masă,
Mândră ca o împărăteasă,*

*Că-i foarte frumoasă
Și făcută, ca printr-un inel trecută,
Cu sprâncene subțirele,
Ochi frumoși ca două stele,
Gura, buze subțirele,
Mult aș vrea să fie-a mele.
Ia-ți mireasă rămas bun,
De la a ta casă,
Căci te-ai grăbit de mireasă,
Te-ai grăbit la măritat,
Ca floarea la scuturat.
Dar, floarea mai înflorește-o dată,
Dar tu nu mai altul fată.
Ia-ți tu acum rămas bun mireasă,
De la a ta casă,
De la soare, de la lună,
De la a ta măicuță bună
Și frumos îi mulțumește,
Că frumos ea te-a știut crește,*

*Nici în apă să nu cazi,
Nici în foc să nu te arzi.
De la al casei tale prag,
De la al tău tăicuță drag,
Care, când el te certa,
Cu lacrimi o făcea
Și al tău bine vroia.
Că soacra nu ți-i mamă,
Ca să-ți ia lucrul în seamă.
Nici nu te-a pune la cină,
Ci te-a muștra fără vină.
Că binele din fetie,
Nu-i poet să-l poată scrie,
Nici ghicitoare să-l ghicească,
Dar, nici nevastă să-l trăiască.
Că toate drumurile ți-s închise,
Numai două ți-s deschise,
La fântână după apă
Și la mă-ta câteodată.
De la grădina cu flori,
De la frați, de la surori,*

Părinte, măria ta,
Slobod îi mâni a lucra?
Că io Doamne, am bărbat
Și coconi de îmbrăcat.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

Saptămâna

13.

Luni, îs lunireile,
Marț, îs macoveile,
Mnercuri, îi mnercurea mare,
Joi și vineri sărbătoare
Sâmbăta-i a morțalor,
Duminica-a toțalor
Săptămâna s-o gătat
Și io nimnică n-am lucrat.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

Beserica țâganilor

14.

Strânsu-s-o cu toț', odată
Țâganii din lumea toată.
Și, s-o hotărât,
Să-și facă o beserică.
Da, beserica din ce s-o facă?
Să o facă din slănină,

Că meri cu cuțatu-n mână.
Da, clopotile, din ce să le
facă?
Să le facă din cap de porc,
Să sie cu limbă cu tot.
Da funiile din ce să le facă?
Să le facă din cârnaț,
Că lunecă bine pă grumaz.

*De la struț de lămâiță,
De la feciori și feciorițe,
De la struț de busuioc,
De la feciorii din joc.
Ia și struț de busuioc,
Să-ți dea Dumnezeu fericire și mult noroc!”*

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

Dușmăncile

15.

Asară pă însărat
Două fete s-o certat.
Cé bogată, așa zâce:
-Pă mine badea mă ié,
Că-m dă tata, patru boi,
Și-o turmă mare de oi.
Cé săracă așa zâce:
-Pă mine badea mă ié,
Nu dă badea ochii mei,
Pântru patru boi a tăi.
Nu dă badea gura mea
Pă întregă turma ta.

Performer Maria Tupiță,
Mara, 80 ani, în 2012

„Noua familie nu se creează și nu se consolidează în concepția tradițională numai prin acte economice și juridice. Ea trebuie consfințită și apărută printr-o serie de acte rituale și ceremoniale, menite să o ferească de forțele răufăcătoare și să-i aducă fecunditate, prosperitate și viață fericită, să o integreze în viața socială a comunității.”⁷

Revin la frumusețea nunții tradiționale, căci prea sunt frumoase nunțile în acest colț de rai. După târgul și târguitul miresei, după vânzarea și cumpărarea ritualică, după primirea binecuvântării părintești: *„Că nu-i prunc pe lume, Să se nască / Și să crească, / La părinți să nu-i greșească!”*, după închinatul paharelor pline de horincă, după primirea miresei și acceptarea ei de către alaiul mirelui, după închinatul din sticla starostelui – semn al împăcării spirituale, a celor două alaiuri, semn că toată lumea este de acord cu ceea ce se întâmplă, printre strigăturile și chiuiturile feciorilor și-a fetelor, cele două alaiuri - al mirelui și al miresei – pornesc: *„Pe drum către cununie, C-aș-o vrut Bunul și Dreptul Dumnezeu să fie!”*

Starostele mirelui, împreună cu muzicanții dau semnalul de plecare spre Sfânta Biserică. Primul ce va pleca va fi mirele, însoțit la braț de către două chemătoare - *„temătoare”*, (el va fi deschizătorul drumului), urmat, de mireasă, ajutată sau condusă de către doi feciori - *„temători”* – urmați cât de aproape de nași, socri, nuntași, vecini și vecine, prieteni și prietene, într-un cuvânt, întregul alai al nunții: *„Câți chemați, câți nechemăți!”*, strigând și chiuind de bucurie. Tot alaiul este partea activă a nunții, dar „transfer” privitorii, *„babele de pe marginea drumului”*, *„de pe garduri sau din curțile caselor”*, în partea pasivă a alaiului, pentru că și privitorii sunt coparticipanți la această nuntă. Și aceștia

⁷ Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, Editura Univers, București, 1999, p. 156.

sunt participanți la nuntă, invitați fiind, de staroste, să închine în cinstea mirilor, dorindu-le să aibă noroc, fericire ori casă de piatră. Și, mai știm că nu e bine să refuzi în astfel de momente. Încă se mai fac invitații verbale acestor persoane, să vină, să facă parte activă din alaiul nunții: „*Placă-vă și poftiți, / La un scaun de hodină, / La un pahar de băutură / Și la mai multă voie bună!*”. Întâlnirea din fața bisericii este extrem de frumoasă. Aici, ritualic, se hotărăște cine „*va conduce în casă*”, „*cine va fi șeful casei*”. Se negociază între cei doi starosti aleși. Se negociază între miri. Încă mirii sunt separați – mirele, cu alaiul său, în partea dreaptă, iar mireasa cu alaiul ei, în partea stângă, așa cum vor sta în timpul Sfintei Cununii, în fața Sfântului Altar. Ce se negociază? Cine va fi cel care va face primul pas, spre celălalt! Aici, ajungem la o altă parte interesantă din nuntă, pentru că, atât mirele, cât și mireasa, sunt sfătuiți de către toți cei din alai să nu facă EL primul pas. Gândindu-mă la acest pasaj din ceremonialul nunții, nu am auzit, să se vorbească prea mult (să se facă referire scrisă), dar am văzut, uneori, orgolii și încăpățănare. Și asta în numele dragostei și-al iubirii ce trebuie dusă la altar. S-a vorbit despre ironia pe care o degajă nunta, și fără a greși, este adevărat. Aici, la nuntă, nu vedeai oameni supărați, și nici nu avea voie să se supere nimeni! Astea, în numele proaspetei familii, și al celor doi tineri. Se crede că dacă lumea de la nuntă este supărată tinerii nu vor avea noroc, vor fi toată viața supărați sau se vor certa toată viața. De asta atât abuz de veselie, îmi permit o părere personală, bineînțeles, totul, în spirit de glumă! Totul se pune sub semnul începutului, și este firesc să fie așa! După acest spectacol, sau după acest joc al dragostei, dat în fața bisericii mirii se întâlnesc, se țucă și intră în biserică, pentru a primi taina cununiei. Mireasa se așază în partea stângă a mirelui, iar nașii de-a stânga și de-a dreapta mirilor, pentru a-i ocroti cu toată dragostea, așa ca pe propriii lor fii, doar, de azi înainte, sunt numiți de societate și biserică, „părinți spirituali”.

După ce se termină slujba de cununie, se iese din biserică, și acolo, înaintea bisericii, în timp ce cântă muzica pentru a se auzi în tot satul, nașii închină cu sticla de horincă înstruțată, spre preot și spre ceilalți invitați, apoi, cu toții se îndreaptă spre casa mirelui.

La intrare, în poartă, în așteptarea mirilor și-a

Vinde mamă, pă Joiana

16.

Vinde mamă, pă Joiana
Și mă scoate din Doftana.
Doftana-i întisoare gré,
Termină viața mé.

Performer Petru Giurgi, 75
ani, Călinești, în 2013

La poalele munților

17.

La poalele munților,
Stau voinicii codrilor.
Nu știu, zăce, doisprăzăce,
Serb carnea unui berbec.
Și tăt stau și chefuiesc,
Și de femei povestesc.

Performer Petru Giurgi, 75
ani, Călinești, în 2013

În Sighet la pușcărie

18.

În Sighet la pușcărie,
Acolo-i un domn sărgent,
Ce tăt scrie și notează,
Câți voinici mai arestează.
Și ne-aduc legați, plângând,
Și-n ceălule ne închid.
Ceălula cu zăduri grosă,
Ne pătrunde până-n oasă.
Păste vârvu-ntisorii,
Zine-m doru mândruți,
Io mă dau să-l prind în
brață,
Da, comandantu' nu mă
lasă.
Stai, voinice, că mai ai,
Ești condamnat șapte ai.

Culeasă de la Giugi Petru,
75 ani, Călinești, în 2013-
10-12

Hai, mândruță-n drum la cruce

19.

Hai, mândruță-n drum la
cruce,
Vezi patrula cum mă duce,
Tri `nainte, tri `napoi,
La conziliu de război.
Hai, mândruță, mă petreci,

nuntașilor, se pune, pe o măsuță „un blid de lut cu grâu, un vas cu apă și un struț de busuioc”, iar starostele le urează tuturor un bun venit, apoi, aruncă peste miri și peste toți nuntașii cu grâu, zicând: „Să vă înmulțiți ca grâul!”. Cu busuiocul de pe masă îi stropește pe miri, urându-le: „Viață limpede și curată ca apa de izvor!”, iar apoi îi invită pe toți – miri și nași – să se rotească de trei ori în jurul mesei, strigând: „Pentru voi, nuntași, este fericire, pentru mire și mireasă, este dragoste și iubire!”. După ce se învârt, în numele Sfintei Treimi, pe după masă, sunt poftiți să intre și să se așeze fiecare unde crede de cuviință, urmând în scurt timp, ca starostele să rostească o rugăciune de binecuvântare a nunții. Aceasta se întâmplă în cazul în care nu este și un preot printre invitați. Dacă preotul este prezent, atunci, rugăciunea și binecuvântarea o rostește dumnealui, apoi se așează la masă, se mănâncă și se închină, întru norocul, fericirea, bunăstarea și belșugul celor doi miri. Apoi începe dansul.

De la o vreme, tot la semnalul dat de staroste, se oprește muzica și se anunță darurile pentru miri. Cei prezenți la nuntă încep să-i cinstească pe miroi cu fel de fel de cadouri, începând de la nași. Cadourile sunt simbolice, atât sumele de bani cât și cadourile materiale, vin să ajute tânăra pereche, pe drumul ce-a pornit, pentru a nu-i fi atâta de greu, acest început. Se fac cadouri de genul – „oale, blide, seturi de farfurii, țoluri, ligheane” – cam de ce ar avea nevoie, în viață și căsnicie, mirii. „Nunta cu dar practică astăzi pe scară largă este și ea bazată pe principiul reciprocității, al întraajutorării, fiind știut că cel care a făcut nunta și a primit darurile, are obligația să se ducă și să dăruiască la nunțile celor ce au venit la nunta lui”.⁸

Aparte, fața de ceea ce am văzut în cercetarea nunții în zona Chioarului, de care aparține satul Mocira, este faptul că după cinstitul miroilor, se face „**dansul miresei**”. Aici, mireasa este luată la dans de fetele cu care a feciorit, de chemătoare - „temătoare”, de cele mai tinerele, sau mai bătrâne, față de mireasă, ce nu sunt căsătorite încă. Nici feciorii nu se lasă mai prejos, și-l iau pe mire la dans, un **dans al feciorilor** – unde, la fel, vor participa toți cei necăsătoriți,

⁸ Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, Editura Univers, București, 1999, p. 175.

prieteni ori vecini cu care mirele a „*holteit*”. Pentru mireasă este ultimul dans cu fetele, ca fată, iar pentru mire este ultimul dans, ca fecior, cu feciorii, știindu-se că o dată nunta terminată, mirele și mireasa, primesc un alt statut – cel de **bărbat** și cea de **femeie**. Ce se întâmplă de fapt? Folcloriștii au numit această trecere **o moarte ritualică** – „*mori*” din poziția de fecior și te naști bărbat; „*mori*” din poziția de fată și te naști femeie măritată.

Se închină cu horincă, se cântă și se dansează – așa ca pe la noi, că tare mai sunt frumoase nunțile, „*doar un singur păcat le dau*, îmi spunea, adineaori, un bărbat – „*păcatu-i că se termină!*”. Încă mireasa mai poartă cununa pe cap – semn al purității și-al fecioriei, dar vine vremea când i se va da cununa jos din cap! Pe aici, pe la noi, ritualul luării cununii din cap de la mireasă se numește „**dezgătatul miresei**”, și este ultimul act ritualic, înainte de-a-și schimba poziția și condiția. Încă mai e fată fecioară. O dată ce i se ia cununa jos din cap, i se pune baticul sau zadia de nevastă, cumpărat și primit, ca dar, de la nănașa din partea miresei. Deja, din această clipă, nu mai povestim, de mireasă, ci de nevastă. Coronița e luată din capul miresei de nănașa-sa, în timp ce se cântă:

„*Mireasă, cununa ta,
A sta-n cui și-a rugina
Și-amarnic îi lăcrima!*”

Plânge și mireasa, dar mai amare sunt lacrimile mamei sale, care-și vede fata cu batic sau zadie de nevastă, fără a ști ce-o așteaptă, de azi înainte. Ea, mama, trecuse și ea la rândul ei prin așa ceva, și-i știe și-i înțelege toate greutățile cu care se va întâlni fata ei, dar, așa este viața omului! El – bărbatul – stăpân în casă, iar ea – femeia – mereu, sub papucul bărbatului, supusă. Cu baticul pe cap, mireasa este luată la dans de către femei și se joacă „**dansul femeilor**”, în timp ce se cântă „**horea nevestelor**”, că, au și nevestele o hore, a lor! Totul este deja schimbat! Dacă în urmă cu câteva ore mireasa dansa cu fetele nemăritate, iat-o, acuma, dansând, numai cu femeile măritate. Cu ele va mai putea juca, desigur, la o altă nuntă, la un alt degătat de mireasă, dar cu fetele fecioriță, niciodată! Fiecare nevastă dansează cu mireasa - începând de

Până la poduț la Beci.
Ș-acolo-i vide cea si.
Acolo dobele, dobăluiesc,
Capuri de feciori săresc.
De-a sări și a mneu cap
Ie-mă, mândră, draga mé
Și du-mă la mama mé.
Să mă-ngroape sub fereastă,
Și la cap, să-mi puie-o pană,
Să știi c-am murit cătană.
La picioare busuioc,
Să știi c-am murit în foc.

Performer Petru Giurgi, 75
ani, Călinești, în 2013

La mijlocu țarinii

20.

La mijlocu țarinii,
Mă prinsără jândarii,
Mă prinsără, mă legară,
Și de arme mă-ntrebară.
Da io pușcă n-am avut,
Numa un pistol automat
Care tata mni-o lăsat
Când din lume o plecat.

Performer Petru Giurgi, 75
ani, Călinești, în 2013

Pădurea la Sermeteș

21.

Pădurea la Sermeteș,
Tătă-i plină de pribegi.
Sub o creangă de durzău
Scris-îi și numele mneu,
De când am fost și eu.
Măi, orfa, măi, orfa,
Nu mai trage atâta.
Că cinci cartușă oi tra,
Ș-apoi ți-i vede moartea.
După mine nu-i umbla,
După mine nu-i mai tra.

Performer Petru Giurgi, 75
ani, Călinești, în 2013

la nănașe, soacră, mamă, cumnată, vecină - într-un cerc, pentru a o apăra pe mireasă – condiția majoră, e ca cele care-o dansează, să fie femei trecute peste cununa nunții, să fie femei măritate. Aici, în acest dans al femeilor, nu au ce căuta fetele fecioare și nici bărbații. La terminarea dansului, mirele trebuie să plătească cununa, „*la mireasă cu un sărut, iar la nănașă-sa cu bani grei!*”. Și-așa se și întâmplă! Mireasa era ținută, cununa sau coronița era plătită, și nevasta era a bărbatului. Mulțumirile pentru toată truda și osteneala, încheie nunta, iar mireasa și mirele pleacă împreună acasă, urmând a se întâlni a doua zi pentru „**ospățul nașilor**”. Aici, sunt invitați, nașii și neamurile de-aproape, dar și cine dorește să vină, nu are opreliște. De această dată cei care servesc musafirii, sunt mirele și mireasa. Ei își servesc invitații! Iar se lasă cu petrecere, cu cântec și cu voie bună!

A treia zi după nuntă, se duce zestrea fetei acasă la bărbatul său - „*lădoi*” – (lada de zestre), „*credențul*” – (dulapul de haine, șifonierul), „*dricarul*” – (duna din pene de găscă), masa, scaune, perini, țoluri, cergă și alte obiecte de trebuință și uz casnic. Iar, acum, la final, vorba poetului:

*„Cât mac e prin livezi,
Atâția ani la miri urez!
Și-un prinț la anul
Blând și mic,
Să crească mare și voinic,
Iar noi să mai jucăm un pic
Și la botez!”*

Colecția PAMFIL ȘI MARIA BILȚIU

Colinde

22.

Luatu-s-o, măicuța,
Di pă râu, pă rouă-n gios
Și ș-o pus siuțu gios,
Să să spele pă obraz.
Până maica s-o spălat,
Fiu' la cer s-o-nălțat.
Tăt în ceri, pântre îngerii.

„Căsătoria nu înseamnă simplamente ocazia de a întreține raporturi sociale, de a restrânge relațiile familiale, cele de prietenie și de a răspunde obligațiilor sociale. Ea reprezintă mult mai mult decât problema a doi indivizi: ea implică clanuri și toată societatea în care trăiau era determinată de aranjamentele lor.”⁹

Nunta a pierdut din semnificațiile tradiționale din cauza influențelor contemporaneității. Apelarea la tradițional după concepția tinerilor, este „*un fapt depășit*”. Cel care suferă este folclorul și tradiția. Un obicei odată pierdut, greu

⁹ Eugen Weber, *La fin des terroirs. La modernization de la France rurale*, 1870 – 1914, Fayard, 1983, p. 248.

poți să-l mai readuci și să-l mai performezi. Frumoase în desfășurarea lor, nunțile tradiționale, pierd tot mai mult în fața modernului și prostului gust.

În speranța că vom avea nunți tradiționale tot mai des, cu credința că nu ne vom depărta de obiceiurile, ceremonialurile, ritualurile ori datinile noastre strămoșești, las un cuvânt de mulțumire, tuturor acelor care au trudit întru muncă și explicații, pentru elaborarea acestui studiu. Mulțumirile mele se îndreaptă într-un mod cu totul și cu totul aparte, către cei care, ani de-a rândul au avut calitatea de staroste și-au condus nunta cum au știut dumnealor mai frumos, pentru că, parte din explicațiile din acest studiu, le aparțin. Am povestit mult cu ei despre fenomenul nunții și despre ceea ce se întâmplă acuma în nuntă.

Mii de mulțumiri celor care luptă pentru păstrarea comorilor noastre tradiționale, dar mai presus de orice, acelor care luptă pentru ca nunta tradițională să nu se altereze, să nu dispară, ba mai mult, să rămână așa cum o știm, din poveștile părinților sau a bunicilor.

Alai de nuntă; foto: colecția Ioana Pop-Tupiță

-Îngerii lui Dumnezeu,
N-aș văzut Siuțu meu?
-Noi poate că l-am văzut,
Bine nu l-am cunoscut.
-Pututu-l-aș și cunoaște
C-a meu Siu îi cunoscut,
Pă fața obrazului
Scrisă-i raza soarelui.
Mai în jos, pă la chetori,
Scrisă-s Sfinte sărbători,
Mai în jos, pă la mâneci,
Scrisă-s Sfinte dumineci.

De la Bălin Maria, 70
Văleni, 2003

23.

Colo sus, pă lângă lună,
Mândru să vede-o lumină.
Rozmolin, verde crengos,
Astăz s-o născut Hristos.
Nici aceie nu-i lumină,
Că-i on scaon de hodină.
Da, pă scon, cine șede?
Șede Maica Preacurată,
C-on siuț micuț, în brață.
Fiul zbiară, stare n-are,
Nici clipă de alinare.
-Taci, Fiule, nu zbiera
Că ție maica ție-a da:
Scaonu' județului,
Paharu' botezului.
Cu scaonu' îi judeca,
Cu păharu-i boteza,
Din păgâni creștini îi fa(ce).
Rămâneț' gazde, cu pace și
sănătate.

De la Godja Gheorghe, 82,
Văleni, 2003